

GYÖRGY FARKAS

OSTRIHOM, ULICA TÖLTÉS, NADÁCIA SRDCE BEZ HRANÍC

Na ulici Töltés v Ostrihomi (Esztergom) je komunitný dom Rómov, prevádzkovaný Kongregáciou školských bratov Panny Márie¹ a Nadáciou Srdce bez hraníc. Funguje v ňom inštitúcia prevažne sociálneho charakteru, ktorá – ako sme sa to dozvedeli od jedného z rehoľníkov², majúcich leví podiel na spravovaní „Nášho domu“³ – posilneniu etnickej identity rómskych rodín z okolia, ktoré túži podchytiť a podporiť, môže slúžiť nanajvýš ak nepriamo. Avšak vďaka vytrvalej a odvážnej práci španielsky hovoriacich rehoľných bratov, ktorí sa tu usadili v roku 1999, resp. ich pomocníkov tu dosiahli pred časom také výsledky, kvôli ktorým sa „ulica Töltés“ stala zásadnou ustanovitznou v živote rómskej komunity Ostrihomu a ponúka príklad, ktorý je hodný nasledovania azda aj inde.

Ulicu Töltés by sme mohli nazvať aj jednou z „periférií“ mesta, keďže sa nachádza na kraji juhovýchodného okraja dvojtvareho Ostrihomu, majúceho charakter záhradného mesta, ale lemovaného opustenými priemyselnými parkami. Ulica na konci mesta beží od severozápadu na juhovýchod, paralelne s protipovodňovým násypom, ktorý chráni mesto pred ničivými prívalmi vody z Tátskeho prielivu, slúžiaceho aj ako havarijná priehrada. Zo severozápadu ju ohraničuje nízky násyp pozdĺž Malého ramena Dunaja, oddeľujúci ostrov Prímás, kým z juhovýchodu niekdajšie priemyselné objekty na ceste Táti.

Horný koniec ulice, smerom k Malému Dunaju, má konsolidovaný charakter, určujúcimi stavbami sú tu domy radovej výstavby. Zato časť ulice smerom nadol od križovatiek ulíc Töltés a Lázár Vilmos až po ulicu Szentkirályi je jednou z chudobných štvrtí Ostrihomu s najmarkantnejšími príznakmi „slum“. V tejto časti na jednej strane ulice (bližšej k mestu) stoja viac-menej udržiavané rodinné domy, na druhej strane sa však nachádzajú veľmi schátralé prízemné bytovky, niekdajšie sociálne nájomné byty mesta, ktoré aj pôvodne ponúkali

¹ Zakladateľom Kongregácie školských bratov Panny Márie bol svätý Marcellin Champagnat (1789 – 1840). Rád začal pôsobiť v polovici 19. storočia vo Francúzsku v okolí Lyonu. Jeho cieľom bolo prostredníctvom školskej siete, vybudovanej v najchudobnejších oblastiach, zabezpečiť výchovu a vzdelávanie detí v katolíckom duchu. <http://amihazunk.hu/www2/oldalak/maristak.htm>

² Mateo Luis González Cerdán (47) rehoľný brat, riaditeľ

³ Oficiálny názov inštitúcie do septembra 2004: „Náš dom“ Rómsky komunitný dom a teledom

mimoriadne nízky komfort. Na základe vonkajších znakov týchto obydlí, ako aj etnickej príslušnosti miestnych obyvateľov možno konštatovať, že dnes je táto časť jednoznačne jedným zo skrytých rómskych get Ostrihomu.

V križovatke ulíc Szentkirályi a Töltés, za spomínaným radom prízemných bytoviek, stojí úhľadná a priestranná prízemná budova, centrum nadácie, postavený r. 2002. „*Náš dom*“ je symbolom všetkých úsilí, ktoré školskí bratia Kongregácie Panny Márie tu vynaložili na pozdvihnutie miestneho obyvateľstva počas siedmich rokov svojho pobytu. Rád školských bratov obnovil svoju činnosť v Maďarsku v r. 1990⁴. Po deväťročnej práci vznikol v meste Győr dobre vybudovaný inštitucionálny systém⁵. Rád popri školách vykonáva aj sociálnu činnosť, zakladá centrá voľného času, „...*kde sa nevenuje len výchove, pastoračnej činnosti, ale aj sociálnym problémom.*“⁶ V znamení obrátenia sa k sociálnym problémom sa Generálna rada rehole rozhodla, že po úspešnom začiatku v Győri svoju činnosť rozšíria na ďalšie oblasti.

Ostrihomská ulica Töltés patrí k farnosti svätej Anny. Za pomoci vtedajšieho farára, Lászlóa Kiss-Rigó sa na jar r. 1999 presťahovali traja rehoľní bratia z Győru do Ostrihomu. Rehoľníci si vedome zvolili za bydlisko lokalitu, ktorá je v blízkosti najbiednejších vrstiev mestského obyvateľstva. Od miestnej rómskej rodiny si odkúpili neomietnutý obytný dom, a v ňom sa zariadili. Vytvorenie vzťahov s tunajšími obyvateľmi si vyžiadalo niekoľko mesiacov trpezlivej práce. Rehoľní bratia vychádzali aj z takmer dvestoročných skúseností rádu, keď sa k rodinám pokúsili priblížiť cez prácu s ich deťmi. Spočiatku v jednej izbe kúpeného rodinného domu zriadili ustanovizeň na spôsob školskej družiny, kde sa deťom, ktoré sa ponevierali po osade, venovali každý deň v rôznych vekových skupinách. Rehoľníci popri katolíckej pastorácii sa snažili o to, aby prostredníctvom herných aktivít si deti postupne osvojili tie vzory sociálneho správania a pravidiel spoločenskej komunikácie, ktoré boli pre ne predtým v podstate cudzie a neznáme, a preto sa k nim stavali s istými obavami a odmietaním⁷. Pozorná,

⁴ Rehoľa fungovala v Maďarsku v rokoch 1909 (iné zdroje uvádzajú r. 1890) - 1949 a svoju prvú školu otvorila v Oršove na území dnešného Rumunska. (<http://amihazunk.hu/www2/oldalok/mo.htm>)

⁵ Katolícke školské stredisko Vilmosa Apora začalo fungovať v Győr-Marcalváros r. 1993, so 600 žiakmi. (<http://amihazunk.hu/www2/oldalok/mo.htm>)

⁶ <http://amihazunk.hu/www2/oldalok/mo.htm>

⁷ „...A začali sme robiť v našom byte, v spoločnosti, v takej malej sále, zamestnanie s deťmi. A to zamestnanie bývalo od štvrtej do siedmej hodiny, boli tri skupiny, najprv malé, od štvrtej do piatej, potom prostredná skupina, od piatej do šiestej, a veľká skupina, od šiestej do siedmej. Najskôr sme sa len hrali ... hrali... a cez hru sme trochu skúšali sociálne akcie... Minimálna podmienka bola, aby mali čisté ruky, ...že prideš a vtedy dávaš pozor, čo hovoríme...“ (rozhovor s rehoľným bratom Mateom, 22. januára 2007, ďalej ako Rozhovor)

láskavá starostlivosť o deti, resp. dôsledné zohľadňovanie ich osobných potrieb a trvanie na sledovaní predstavených vzorov správania viedli k tomu, že nové prostredie deti rýchlo upútalo. Je to zrejme úspech postupnej a opatrnej, skúsenosťami overenej „stratégie“ rádu, že po takmer dvojročnom pravidelnom fungovaní už boli pre iniciatívu príručky pôvodné rámce miestnych daností.

Vtedy už rehoľníci jasne videli, že hlavným dôvodom absencie rovnosti šancí a schopnosti osvojiť si vzory správania väčšinovej spoločnosti, resp. príznačnej spoločenskej zaostalosti detí z tejto ulice sú nedostatky v ich školskom vzdelaní. Vyriešenie pravidelnej školskej dochádzky, vytvorenie motivácie „prečo chodiť do školy“ môžu byť kľúčom k ich budúcej integrácii. Avšak k tomu, aby sa mohli vytvoriť motivačné faktory potrebné k pravidelnému učeniu sa, vzhľadom na životné podmienky miestnych detí bolo treba najskôr zabezpečiť najelementárnejšie podmienky života (hygienu, bytové podmienky atď.).⁸ Rehoľní bratia sa usilovali o rozšírenie svojich dovtedajších činností a to tak z obsahového, ako aj z formálneho hľadiska. K tomu, aby sa mohlo uskutočniť nevyhnutné zapojenie rodičov a rodín do činnosti, bolo treba udomáčniť celý rad aktivít, slúžiacich rozumnému tráveniu voľného času. To si vyžadovalo v prvom rade vhodné priestory.

Najskôr situáciu plánovali riešiť kúpou susedného domu, táto cesta však nebola schodná. Našťastie vtedy už mali za sebou stabilné inštitucionálne zázemie, ktoré umožnilo urobiť ďalší krok vpred. V roku 2001 vznikla na návrh dobrovoľníčky *Etelky Romanek*⁹ Nadácia Srdce bez hraníc¹⁰, ktorá jednak zdrojmi z grantov, jednak vytvorením rámcov

⁸ „...Veľmi rýchlo sme si všimli, že deti boli veľmi zanedbané, že nechodili pravidelne do školy, nemajú motiváciu chodiť do školy. Takmer osemdesiat percent z nich chodilo do pomocnej školy. Povedali sme si, že niečo treba urobiť.“ (Rozhovor)

⁹ Vedúca pobočky Ústredia práce Komáromsko-ostrihomskej župy v Dorogu. (<http://amihazunk.hu/www2/oldalak/mo.htm>)

¹⁰ Primárnym cieľom mimoriadne verejnoprospešnej nadácie „Srdce bez hraníc“ je napomáhanie rovnosti šancí detí vo viacnásobne znevýhodnenom postavení a rómstých detí a mladistvých, zlepšenie kvality ich života, organizovanie a zabezpečenie služieb pre voľný čas, športových súťaží, účasť na zabezpečovaní starostlivosti o deti cez deň, sociálna činnosť, pomoc rodinám. Nadácia v rámci svojej verejnoprospešnej činnosti vykonáva takú verejnú úlohu, ktorú zákon č. LXV. z r. 1990 o miestnych samosprávach radí k úlohám obecnej samosprávy, ďalej sa za verejnoprospešnú činnosť v zmysle zákona č. CLVI z r. 1997 považuje:

2. sociálna činnosť, pomoc rodinám;
4. výchova a vzdelávanie, rozvoj schopností, populárno-náučné činnosti;
6. ochrana kultúrneho dedičstva;
10. ochrana detí a mládeže, zastupovanie ich záujmov;
11. napomáhanie rovnosti spoločenských šancí skupín v znevýhodnenom postavení;
13. činnosť spojená s národnými a etnickými menšinami žijúcimi v Maďarsku;
18. napomáhanie vzdelávania a zamestnávania vrstiev, ktoré sú na trhu práce v znevýhodnenom postavení.” <http://amihazunk.hu/www2/oldalak/alapitvany.htm>

inštitucionálnej spolupráce s mestskou samosprávou posunula činnosť rehoľníkov do úplne iných dimenzií.

V dôsledku úspešnej spolupráce nadácie, školských bratov Panny Márie a obecnej samosprávy na jar r. 2002 už na pozemku, ktorý samospráva poskytla bezodplatne, stála nová budova s prefabrikovanou kovovou konštrukciou o rozlohe 250m². Stavbu financovali pomocou finančnej podpory lyonskej a katalánskej kongregácie rádu, zo zdrojov nadácie, získaných z domácich grantov, resp. z darov fyzických osôb.

Na jednej strane hlavnej chodby priestrannej, jednopodlažnej budovy sa nachádzajú spoločenské miestnosti, kým na druhej kancelárie administrácie, resp. sociálne zariadenia (toalety, umyvárne, práčovňa, kúpeľňa, kuchyňa). Posledné uvedené boli pre členov komunity mimoriadne dôležité práve pre stav bytov v ulici; deťom mimoriadne chudobných rodín zabezpečujú možnosť pravidelnej hygieny a stravy. V zadnom trakte budovy sa nachádza sála vhodná na usporiadanie akcií, týkajúcich sa celej komunity. Prvým zo spoločenských miestností je dobre vybavená učebňa s počítačmi, nadácia totiž r. 2001 predložila úspešný projekt v grantovej schéme na zriaďovanie verejných prístupových miest na internet, tzv. teledomy, a to dodnes úspešne funguje¹¹. Za ňou nasleduje trieda, kde popri vyučovaní a doučovaní takmer 80 školopovinných detí prebiehajú aj kurzy a prednášky pre dospelých. Ďalšiu miestnosť tvorí dobre vybavená dielňa, vhodná na remeselnícke práce, a za ňou nasleduje hracia miestnosť, kde sa zabezpečí dozor pre najmenších. Výzdoba stien tejto poslednej, resp. veľkej spoločenskej sály potvrdzuje šikovnosť členov komunity.

Prvému vážnejšiemu konfliktu s nerómskym miestnym obyvateľstvom museli rehoľníci čeliť práve v rokoch 2001/2002, keď sa usilovali o rozšírenie svojej činnosti. Odpor časti obyvateľov voči stavbe vyústila do podpisovej akcie. Obavy iniciátorov boli pravdepodobne motivované predstavou, že nastávajúce stredisko nebude fungovať ako komunitné centrum, ale ako ďalší šíriteľ deviantných spôsobov správania, čím by ešte viac podkopalo imidž okolia a vo všeobecnosti by ohrozovalo verejnú bezpečnosť. Rehoľní bratia pritom majú podozrenie, že v pozadí mohli byť aj určité politické ambície. Samospráva sa nakoniec pokúsila utlmiť napätie verejným diskusným fórom. Na tomto fóre - podľa spomienok brata Matea¹² - sa v konečnom

¹¹ Új Ember, 2002. 03. 17., LVII. évf. 11. (2789.) <http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2002.03.17/0701.html>

¹² „...Volt egy nagyon durva fórum az önkormányzatban, amin mindenki előhozta a rossz tapasztalatokat a cigányokkal és a végén hát sikerült meggyőzni az embereket, hogy mi a nevelésükkel foglalkozunk, nem a bulizással, és akkor meg fogják látni, hogy változik a helyzet.” (Rozhovor)

dôsledku dosiahlo zmierenie; boli ozrejmene zámery nadácie a rádu, ktoré určite doložili aj prvé výsledky práce, ktoré už vtedy boli badateľné.

Na prevádzkovaní komunitného domu, ktorý funguje od jari 2002, na vykonávaní vytýčených cieľov nadácie, resp. na realizácii naplánovaných programov sa podieľajú okrem dvoch rehoľných bratov dvanásti. Šiesti pedagógovia, spomedzi ktorých jeden vedie informačné stredisko. Popri nich pracujú dvaja mentori cigánskeho pôvodu. Obyvateľov ulice zastupujú v tomto tíme štyria: dvaja pedagogickí asistenti, jeden údržbár a jeden upratovač.

Financie, potrebné k prevádzke a údržbe inštitúcie, pochádzajú zo štyroch zdrojov. Kongregácia školských bratov (dary, podpory), Nadácia Srdce bez hraníc (zdroje z grantov) a mestská samospráva (napr. určité percento plátov pedagógov, vybavovanie administrácie) spoločne zabezpečujú pozadie, potrebné k priebežnej, bezpečnej a dlhodobej prevádzke ustanovizne. Okrem toho k podporovateľom možno pripočítať Katolícku cirkev v Maďarsku - brat Mateo je členom výboru cirkvi pre pastoračiu Rómov -, rôzne organizácie (Caritas, Maďarská maltézska pomoc), resp. miestnu rómsku menšinovú samosprávu. I keď spoluprácu s menšinovou samosprávou považujú rehoľníci za dobrú, užitočnú a mimoriadne potrebnú, jej finančné možnosti sú značne obmedzené, od nej môže inštitúcia očakávať skôr vytvorenie základov širšieho spoločenského - duchovného pozadia, resp. udržiavanie kontaktov s kompletnou rómskou komunitou mesta.

Činnosti komunitného domu a nadácie zasahujú takmer 300 osôb. To samozrejme neznamená celú rómsku komunitu Ostrihomu, čiže z tohto hľadiska sa činnosť inštitúcie môže považovať za lokálnu. Avšak jej zóna vplyvu sa predsa rozšírila, keďže sa rodiny aj jednotlivci, o ktoré a o ktorých sa „*Náš dom*“ staral, v uplynulých rokoch sa viackrát sťahovali, i keď jeho expanzii bráni viacero faktorov, predovšetkým fakt, že sa nachádza na periférii. Dom teda v prvom rade zostal priestorom starostlivosti o rómsku komunitu na ulici Töltés. I keď by bolo veľmi prínosné, keby sa do tejto úspešnej iniciatívy mohli zapojiť aj iné rómske komunity, ktoré sa v meste nachádzajú v podobnej periférnej situácii, takéto rozširovanie by už presahovalo možnosti inštitúcie, ktorá za súčasných personálnych a materiálnych daností funguje takmer optimálne.

Dobrym príkladom mnohorakej činnosti domu je projekt, s ktorým uspeli spoločne s Nadáciou Sv. Jakuba a Kanceláriou protidrogovej prevencie „*Fényközpont*“ v r. 2006. So svojou

prezentáciou¹³, ktorú vypracovali pomocou podpory získanej vo výške viac než 4 milióny forintov z grantového programu oddelenia kriminálnej prevencie vtedajšieho Ministerstva vnútra MR, získali právo na zastupovanie krajiny na konferencii vo Fínsku. Počas realizácie projektu sa vytvorila veľmi dobrá spolupráca medzi políciou a nadáciou¹⁴.

Samozrejme nadácia sa popri tom zúčastní aj množstva ďalších charitatívnych, doučovacích projektov, či programov zameraných na rozvoj sebaopoznávania, alebo na pestovanie tradícií, resp. ďalších, ktoré zlepšujú kvalitu života komunity a podporujú rovnosť šancí. Takúto kooperáciu uskutočňuje napríklad aj prostredníctvom Ostrihomského domu šancí Koordinačnej kancelárie rovnosti šancí Komáromsko-ostrihomskej župy¹⁵.

Podľa najnovšej správy, ktorá sa týka obyvateľov ulice, samospráva na svojom mimoriadnom zasadnutí v máji r. 2007 prerokovala otázku rehabilitácie „obytných zón podobných osadám“, k čomu rehoľníci už dlhšie nabádajú. „...dnes už celkom zdevastované obytné budovy by prestavali na komfortné domy so záhradou, pričom do prác by zapojili aj Rómov. Takto by im poskytli aj prácu, ktorí by sa viac starali o domovy, ktoré si postavili vlastnoručnou prácou.“ Plánované zapojenie obyvateľov osady do rehabilitácie by z viacerých hľadísk zakonzervovalo výsledky, ktoré sa môžu dosiahnuť jednorázovým zákrokom¹⁶. Poslanci samosprávy schválili plány, vypracované až na úrovni rozpočtu, a do nasledujúcich rokovaní o ďalšom osude rehabilitácie chcú zapojiť aj menšinovú komisiu.

¹³ „...mi képviseltük a magyarországi bűnmegelőzési programot Finnországban, amit európai bemutatás volt, évente bemutatják milyen programot csináltak, versenyt csináltak, és ott másodikkak voltunk, az egész európai bűnmegelőzési program bemutatásán. ... A hátrányos helyzetű emberekkel próbáltuk kibeszélgetni, hogy próbáljuk mondani, hogy mi a rossz, mi a jó, mi egy bűncselekmény és mi jár hozzá és akkor ilyen kísérletet csináltunk a lopásról, a másik a drogfogyasztásról, prostitúció, a másik a bank támadás... családon belül [i erőszak] ... és ilyen kocsmái verekedés és utolsó volt egy lopás, játékerem... és akkor minden film után volt egy bemutatás a művelődési házban és egy...ilyen... bírósági per volt ott... próbáltunk lebonyolítani, hogy a gyerekek nem csak tudják, hogy mi az hogy bűncselekmény, hanem utána mi a következmény. Sikeres volt.” (Rozhovor)

¹⁴ „...mondta az egyik rendőr, hogy amikor nem voltunk mi itt, a Töltés utcán, mondja, hát hetente legalább négyszer kellett volna jönnie a Töltés utcába valamért. Most ritka az az alkalom, amikor kell jönni a Töltés utcába, mert mi ott a környéken vagyunk. Mondja, hogy jó lenne, ha máshol is csinálnánk ezt...” (Rozhovor)

¹⁵ Zoznam programov na august 2006: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1564&articleID=30482&ctag=articlelist&iid=1>

¹⁶ „Obyvatelia sociálnych nájomných bytov samosprávy nahromadili veľké nedoplatky, ktoré sa snažia vysporiadať účasťou v programe samosprávy na riešenie dlhov. (...) Nadácia Srdce bez hraníc sa v rehabilitačnom programe sídliska podujala aj na to, že obyvateľom nových domov bude pomáhať ako mentor pri vytváraní životosprávy (napr. ako si zdeliť peniaze), aby sa nestali neplatičmi. ... V rámci rehabilitácie sídliska ... sa pokúsia vyriešiť aj situáciu ľudí, ktorí v priestoroch bývajú bez akéhokoľvek oprávnenia.” <http://www.hidlap.net/modules.php?name=News&file=article&sid=395>

Na záver, čo sa týka zachovania rómskej identity a používania jazyka¹⁷, skúsenosti rehoľných bratov sú rôzne¹⁸. Obyvatelia osady na ulici Töltés patrili v rámci ostrihomskej rómskej komunity k najchudobnejším, pred príchodom rehoľných bratov situácia tunajších detí bola takmer bezvýchodisková. Prvoradým cieľom preto nemohlo byť nič iné, než výrazné zlepšenie kvality ich života, všetko ostatné mohlo nasledovať až potom. Preto zachovávanie cigánskej – rómskej identity zatiaľ nepatrilo medzi hlavné ciele. Po určitom skonsolidovaní životných podmienok sa však čoraz viac dostávajú do popredia vzťahy medzi komunitou a väčšinou spoločnosťou, problémy prekonania zaostalosti a integrácie. Jedným možným základom riešenia konfliktných situácií, ktoré v budúcnosti pravdepodobne vzniknú, je zlepšenie sebahodnotenia príslušníkov menšinovej komunity, vybudovanie pozitívneho vzťahu k vlastnej budúcnosti, k čomu je však nevyhnutné – okrem iného – upevnenie ich etnickej identity, a to cez formy prejavu, ktoré sú prijateľné pre celú spoločnosť. Tieto nároky by sa mali čoskoro zviditeľniť – rehoľníci už netrpezlivo čakajú, aby prvé „deti z ulice Töltés“ získali stredoškolské či odborné vzdelanie, prípadne aby ašpirovali na ďalšie vzdelanie. Doteraz položené základy sa zdajú byť vhodné aj pre vývin v tomto smere. Dom a komunita okolo neho sú už aj v súčasnosti multikultúrnymi vďaka španielskej materčine rehoľníkov¹⁹, ich vynikajúco osvojenej slovnej zásobe v maďarčine a rómskom jazyku lovári, resp. spolupráci obyvateľov osady s rómskym pôvodom a maďarských pomocníkov. Na dôvažok osobnosti a aktivity rehoľníkov navodzujú atmosféru, ktorá prináša inštitúcii a jej okoliu mimoriadnu toleranciu.

„...Teraz, to je nesporné, je ešte stále veľmi málo kontaktov medzi rómskym a nerómskym spoločenstvom. Ale už prijali, že sme tu, deťom hovoria, že ... dávajte pozor na bratov, lebo oni povedia, čo treba robiť všetko, a potom je

¹⁷ „...Tu v dome pedagógovia väčšinou hovoria po maďarsky, ale deti pokojne môžu hovoriť po rómsky. ... Je taký mentor rómskeho pôvodu, ktorý veľmi dobre hovorí po rómsky, jazykom tu žijúcich Rómov – Lovári. Ale s deťmi sa skôr rozprávame po maďarsky, lebo upevňujeme maďarský jazyk, lebo materčina je pre nich tento rómsky jazyk a viackrát nás prosia [?], aby sme trochu upevnili, aby sa vedeli lepšie vyjadrovať v oboch jazykoch. Ale ak niekto hovorí po rómsky, nám to nevaďí, radšej je to dobré. Počas hry sa aj my zvykneme postaviť a povedať niekoľko viet po rómsky.“ (Rozhovor)

¹⁸ „...Všimli sme si dve alebo tri veci. Prvá, že je málo takých Rómov tu v Ostrihomi, ktorí sú hrdí na to, že sú Rómovia. Lebo tu sa veľmi výrazne líšia Rómovia a bieli ľudia, a to nie je až také dobré. My tu skúsime všetko, mesačne raz urobíme rómsky bál a venujeme sa rómskej kultúre, v hravej forme. Robíme aj „Milionára“, s rómskou otázkou, je to taká vec, že chodia deti aj rodičia. My máme aj tanečnú skupinu, ktorou sa snažíme upevňovať trochu tradíciu a deti sa tu učia tancovať. A začali sme vyučovať aj rómsky jazyk, bol tu človek rómskeho pôvodu s diplomom, pedagóg, ktorý prišiel učiť jazyk, ale nešlo to dobre, lebo ťažko presvedčiť rómske dieťa, ktoré povie, že ja už viem rozprávať, načo sa treba učiť, a preto, že mali predsudky, že prečo, rómsky jazyk nie je ozajstný jazyk, ale len taký... a tak treba sa tomu ďalej venovať...“ (Rozhovor)

¹⁹ Rehoľný brat Mateo je katalánskeho pôvodu, ale pôsobil tu aj rehoľník mexického pôvodu.

to dôležité, že trošku už spoznali našu úlohu a potom s tým... no, treba ešte veľmi veľa pracovať, aby neboli predsudky a aby boli ústretoví k Maďarom..."

Použitá literatúra:

Rozhovor s rehoľným bratom Mateom, riaditeľom, Ostrihom, ulica Töltés, Nadácia Srdce bez hraníc, 22. januára 2007

<http://www.amihazunk.hu>

<http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2002.03.17/0701.html>

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1564&articleID=30482&ctag=articlelist&iid=1>

<http://www.hidlap.net/modules.php?name=News&file=article&sid=395>

<http://bunmegelozes.hu/eszkozta/index.php?pid=123>

<http://bunmegelozes.hu/?pid=262>